ДОСТЛУГ. ГАРДАШЛЫГ. БИРЛИК

ДӘРБӘНД

№21 (98265)
1920-чи илдән
чыхыр
22 мај 2020-чи ил
ЧҮМӘ
Гијмәти 2 рубл.

Гәзет һәфтәдә
бир дәфә чыхыр

РЕСПУБЛИКА ИЧТИМАИ-СИЈАСИ ГӘЗЕТИ «ДӘРБӘНД» («ДЕРБЕНТ») 12+

Тәсисчиләр: ДАҒЫСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ МӘТБУАТ ВӘ ИНФОРМАСИЈА НАЗИРЛИЈИ

ВЛАДИМИР ПУТИН КИЧИК ВӘ ОРТА САҺИБКАРЛАРЫН ВЕРКИ БОРЧЛАРЫНЫН СИЛИНМӘСИНИ ТАПШЫРДЫ

Русијада коронавирусдан ән чох тәсирләнән секторлардан олан фәрди, кичик вә орта саһибкарлар, һәмчинин сосиал јөнүмлү гејри-коммерсија тәшкилатлары үчүн ӘДВ истисна олмагла, 2020-чи илин икинчи рүбүнүн бүтүн верки вә сығорта һаглары силинәчәк. ТАСС хәбәр верир ки, буну Русија Президенти Владимир Путин дејиб.

О, ејни заманда мәшғуллуғу дәстәкләмәк үчүн јени кредит програмына башландығыны елан едиб. Коронавирусдан ән чох тәсирләнән секторлары тәмсил едән бүтүн мүәссисәләр бундан фајдалана биләчәк. Кредитләр бир ишчијә ајлыг минимум әмәкһаггы мигдары әсас көтүрүләрәк, 2% ендиримлә вериләчәк. Бу кредитләр 1 апрел 2021-чи ил тарихинә гәдәр бағланмалыдыр.

Әкәр ширкәт кредит програмынын мүддәти әрзиндә ишчиләринин 90%-и сәвијјәсиндә мәшғуллуг тәмин едәрсә, онун бүтүн кредитләри вә фаизләри силинәчәк. Мәшғуллуг 80% сәвијјәсиндә сахланылырса, кредит мәбләғинин вә фаизин јарысы силинир.

Бундан әлавә, Путин фәрди фәалијјәт көстәрәнләрә 2019-чу ил үчүн өдәдикләри кәлир веркисинин һамысыны гајтармағы вә 2020-чи илдә верки өдәјә биләчәкләри минимум әмәкһаггы мигдарында верки капиталы тәмин етмәләрини көстәриш вериб.

Русијалылара мүрачиәт әснасында Путин Русијада ушаглы аиләләрә әлавә өдәмәләр вәди вериб вә коронавирус хәстәләри илә ишләјән бүтүн һәкимләрә тәчили өдәниш едилмәсини тәләб едиб.

МАҺАЧГАЛАДА ДАҒЫСТАН ПАРЛАМЕНТИНИН НӨВБӘТИ ИЧЛАСЫ КЕЧИРИЛӘЧӘКДИР

Мајын 16-да Милли Мәчлисин Рәјасәт һејәти Дағыстан Парламентинин 46-чы сессијасыны кәлән һәфтә, мајын 20-дә, күндүз саат 2-дә Маһачгалада чағырмаг гәрарына кәлди.

Бу барәдә Дағыстан Республикасы Милли Мәчлисинин информасија- аналитик шөбәсинә мәлумат верилиб. Сессијада кичик вә орта саһибкарлығын субјектләринә, һабелә вәтәндашларын мүәјјән категоријаларына верки јүкүнүн азалдылмасына јөнәлмиш бир сыра ганун лајиһәләринин нәзәрдән кечирилмәси көзләнилир.

Хүсусилә, Дағыстан Республикасынын ганунларына- «Дағыстан Республикасында ичтимаи тәдбирләрин бәзи проблемләри һаггында», «Тәшкилатларын әмлак веркиси һаггында», «Нәглијјат веркиси һаггында», «Дағыстан Республикасыда фәрди саһибкарлар тәрәфиндән верки системинин тәтбиги һаггында», «Садәләшдирилмиш верки системини тәтбиг едәркән верки дәрәчәси һаггында» ганунларда дәјишиклик едилмәси тәклиф олунур.

Бундан әлавә, депутатлар «Дағыстан Республикасы әразисиндә» кәлир веркиси, «Хүсуси верки системинин тәтбиги һаггында», Бундан әлавә, депутатлар «Дағыстан Республикасы әразисиндә инвестисија верки ендириминин мүәјјән едилмәси һаггында» ганун лајиһәләрини нәзәрдән кечирмәлидирләр. Дағыстан Ичтимаи Палатасы үзвләринин тәсдигләнмәси дә тәклиф олунур.

Үмумиликдә 11 мәсәлә илкин олараг күндәлијә дахил едилмишдир.

«КӨРҮНМӘЗ ДҮШМӘНӘ ГАРШЫ ЧЫХМАГ ҮЧҮН БИРЛӘШМӘЛИЈИК»

Русија Федерасијасы Сәһијјә ишчиләри Һәмкарлар Иттифагы Дағыстан сәһијјә вә сосиал сијасәт Комитәсинин үзвү Зүмрүд Бучајева республикада коронавирусун јајылмасы илә бағлы ситуасија һаггында данышараг: «Көрүнмәз дүшмәнә гаршы чыхмаг үчүн биз бирләшмәлијик», -дејә өз фикрини изаһ етмишдир.

Онун фикринчә, коронавирусун еркән тәзаһүрләрдә ашкара чыхмамасы онун мәкрли олмасындан хәбәр верир. «Бу, там фәргли бир һәјат кечирдијимиз илк ај дејил, буна алышмаг гејри-мүмкүндүр. Пејвәнди олмајан Covid -19 бизә сечим етмир» ,-деди.

Деди ки, инди биз коронавирус инфексијасынын икинчи мәрһәләсиндәјик. «Әввәлчә вируса республикаја харичдән вә дикәр бөлкәләрдән кәләнләр јолухмушдулар. Лакин инди вирус артыг Дағыстанда да јајылыр».

Тәшкилат сәдри бу дөврдә инсанларын тәчрид едилмәдији тәгдирдә инфексијанын хәстәдән сағлам адама өтүрүлдүјүнү вурғулады. «Биз өзүнү тәчрид етмә мәсәләсинә һөрмәтлә јанашмалыјыг. Бир аз дөзәк. Бу күн дүнјада 4 милјондан чох инсан пандемијанын гурбаны олду. Бу јахынларда Дағыстан рәһбәри мүсаһибәсиндә инфексија вә онун ағырлашмалары сәбәбиндән итирдијимиз республика сакинләринин сајыны ачыглады. Бу, Дағыстан халгы, гоһумлар вә достлар, сизин вә мәним үчүн чох бөјүк бир иткидир», -дејә Зүмрүд Бучајева республика сакинләринә мүрчиәтиндә ачыгламышдыр.

О, һәмчинин гејд едиб ки, коронавирусдан гуртулмаг үчүн республика рәһбәрлијинин, һәкимләрин вә тибб ишчиләринин

чағырышларына мәсулијјәтлә јанашмаг чох вачиб вә чидди шәртләрдәндир.

«Республикамызын сакинләри өзүнү тәчридән гачмамалыдырлар. Бу вирусу мәғлуб етмәјин јеканә јолу бизим бир-биримизи ешитмәјимиздә вә гулаг асмағымыздадыр», -деди Бучајева.

РАМАЗАН БАЈРАМЫНЫЗ МҮБАРӘК ОЛСУН!

Әзиз охучулар артыг он бир ајын султаны адландырдығымыз Рамазан ајы сона чатыр. Һамыја мәлумдур ки, бу илки оручлуг әввәлки иллләрдән фәргли олду. Чүнки һазырда бизим үчүн тамамилә јени олан Covid 19-ун пандемија елан едилмәси илә әлагәдар мәһдудлашдырычы тәдбирләр шәраитиндә јашајырыг. Она көрә дә бу тәһлүкәнин тезликлә арадан галдырылмасы үчүн һамылыгла өзүнүтәчрид вә карантин режимини позмамалы, ганунлара әмәл етмәлијик.

Аллаһдан арзумуз будур ки, тез бир заманда нәинки бизим өлкәмизи, һәтта бүтүн дүнјаны ағушуна алан коронавирус адлы бәладан гуртулаг, әввәлки һәјат тәрзинә башлајаг.

Һөрмәтли «Дәрбәнд» севәрләр Сизин һамыныза һәјатын ән ширин немәти олан чан сағлығы, узун өмүр, аилә сәадәти, сүфрәләринизә бол рузи- бәрәкәт, дүнјамыза сүлһ, әмин-аманлыг арзулајырыг.

Аллаһ тутдуғунуз оручлары гәбул еләсин, амин!

«Дәрбәнд» гәзетинин коллективи

КАМИЛ ДАВДИЈЕВ: «Коронавирусла мүбаризә контекстиндә һәр бир хејријјәчинин вә спонсорун көмәји вачибдир»

Дағыстанда коронавирус инфексијасы илә мүбаризә контекстиндә һәр кәсин- дөвләтин, спонсорларын, хејријјәчиләрин, көнүллүләрин вә республиканын ади сакинләринин көмәји вачибдир. Буну Дағыстан парламентинин витсе-спикери «Әдаләтли Русија» партијасынын рекионал шөбәсинин сәдри Камил Давдијев мајын 15-дә дејиб.

Коронавирус пандемијасынын бүтүн бәшәријјәт үчүн күтләви бир проблем олдуғуну вурғулады: «Һеч ким проблемин бир бу гәдәр глобал олачағыны билмирди, һеч ким тәсәввүрүнә белә кәтирмәзди ки, инсанлар бир нечә ај ишләмәдән евдә отурачаглар. Һеч бир өлкә бу инфексијаја һазыр дејилди, һеч ким аләми белә бир мигјас инфексијаны бүрүјәчәјини көзләмирди. Етираф едим ки, Русија вируса һазырлашан өлкәләрдән бири олду», -деди.

«Әдаләтли Русија» партијасынын рәһбәри Дағыстан халгынын- һәмјерлиләринин еһтимал ки, бу вирусдан тәсирләнмәмиш бир аиләнин галмадығыны вурғулады. Бу шәраитдә о һесаб едир ки, јардым јалныз дөвләт дејил, бу ишә лагејд јанашмајан бүтүн инсанлар үчүн вачибдир.

«Республика башчысынын сөзләринә көрә, Дағыстан халгы һәмјерлиләрини һеч вахт чәтинлик ичиндә гојмајыб вә бундан сонра да гојмајачаг. Бунун үчүн хејријјәчилик ишинә өз төһфәсини верән һәр бир сакинә тәшәккүрүнү билдириб. Өтән күн вердији кениш мүсаһибәдә Владимир Васиљев Дағыстана көмәк едән спонсорларын төһфәләрини дәфәләрлә гејд етмиш вә бунун үчүн онлара тәшәккүрүнү билдирмишдир.

Бизим «Әдаләтли Русија» фраксијасы белә гаршылыглы јардым вә дәстәји алгышлајыр. Бу, хүсусилә бу мүгәддәс ајда көмәк әлини узатмыш һәр кәс тәрәфиндән гәбул едиләчәк нәчиб бир ишдир. Өз нөвбәмиздә дә мүмкүн гәдәр јардым вә көмәк едирик. Еһтијачы оланлара үнванлы јардым көстәрмәк үчүн истифадә етдијимиз хејријјә мәгсәдләри үчүн мүәјјән вәсаит ајырдыг. Јахын күнләрдә тибб мүәссисәләринә көмәк етмәјә башлајачағыг», -деди.

Давдијев үмид етдијини билдирди ки, тезликлә вәзијјәт јахшылыға доғру дәјишәчәк вә дағыстанлылар реал һәјат тәрзләринә гајыдачаглар. Анчаг бунун үчүн о әминдир ки, инсанлар өзләрини тәчрид режиминә риајәт етмәлидирләр. «Бүтүн дағыстанлылара мүмкүн гәдәр евдә галмағыныз хаһиши илә мүрачиәт етмәк истәрдим. Бу оручлуг бајрамында хүсусилә вачибдир. Өзүмүзү вә севдикләримизи горумаг истәјириксә тәчри д режиминә әмәл етмәлијик. Тәчрид олсаг, үмуми ишә төһфә верә, бу мәкрли хәстәлијә гаршы мүбаризәдә һәкимләрә көмәк едә биләчәјик»,-дејә Камил Давдијев сөзләрини тамамлајыб.

РИА-ДАГЕСТАН

ДЕПУТАТА ТӘШӘККҮР ЕДИРӘМ

Дағыстан Республикасы Халг Мәҹлисинин сәдри Хизри Шихсәидов икинҹи дүнја мүһарибәси ветераны Нурмагомед Јакубовдан тәшәккүр мәктубу алмышдыр.

Мәктубда хүсусән дејилир: «Һөрмәтли Хизри Исајевич, ичазә верин, Дағыстан Республикасы Милли Мәҹлисинин депутаты Јакуб Сағидпашајевич Умаханова – 1941-1945-ҹи илләр Бөјүк Вәтән мүһарибәси ветеранына көстәрдијиниз диггәтә көрә үрәкдән миннәтдарлығымы билдирим. Ағыр мүһарибә илләриндә -1943-ҹү илдә 14 јашым оланда ишә башладым. Һәм мүһарибә, һәм дә халг тәсәррүфатынын бәрпасы дөврүндә мүхтәлиф истеһсалат саһәләриндә чалышмышам. Вәтәним вә Коммунист партијасы мәним наилијјәтләрими «Шәрәф нишаны» ордени вә бир нечә медал илә гијмәтләндирди. Мән һәрби арха ҹәбһә иштиракчылары үчүн гурулан мүхтәлиф формалардан истифадә едирәм.

Бөјүк Гәләбәнин 75 иллији әрәфәсиндә мәни јубилеј мүнасибәтилә тәбрик етмәк үчүн кәлән кәнҹ бир депутат-Јакуб Умахановла көрүшмәк даһа хош олду. Тәәссүф ки, милли вә шәрәфли бајрамы бу ил кениш мигјасда гејд етмәк бизә мүјәссәр олмады. Лакин үмидварам ки, Владимир Владимирович Путинин рәһбәрлији алтында бирләшмиш Русија халгы бу чәтин сынагдан чыха биләҹәкдир.

Бунун ачары вәтәнпәрвәр, сәхавәтли, гејри-ади мәсулијјәтли милләт вәкили Јакуб Умаханов кими халг депутатларынын әлиндәдир.

ДӘРБӘНД ШӘҺӘР РӘҺБӘРЛИЈИ АЗӘРБАЈҸАН ВӘТӘНДАШЛАРЫНЫН ЧАДЫР ШӘҺӘРҸИЈИНДӘ САХЛАНМА ШӘРАИТИ ИЛӘ ТАНЫШ ОЛУБ

Дәрбәнд шәһәр башчысынын мүавини Шамил Әлијев Гулларда Азәрбајҹан Республикасы вәтәндашлары үчүн гурулан 220 јерлик чадыр дүшәркәсиндә олуб. Бу барәдә хәбәр акентлијинә шәһәр администрасијасынын мәтбуат хидмәтиндән мәлумат верилиб.

Хатырладаг ки, Русија – Азәрбајҹан сәрһәди коронавирус пандемијасы илә мүбаризә мәгсәдилә апрелин 20-дән етибарән бағланыб. Азәрбајҹан тәрәфинин тәтбиг етдији мәһдудијјәтләр вар. Сәрһәдин мајын 4-дә ачылмасы нәзәрдә тутулурду, лакин сонра тарихләр ајын сонуна гәдәр тәхирә салынды.

Шәһәр администрасијасынын нүмајәндәси чадырларда мүајинә, јемәк отағы, илк јардым посту, Азәрбајҹан вәтәндашларынын һәјат шәраити илә таныш олмагла јанашы, һәмчинин онларла сөһбәт етмишдир.

Гејд етмәк лазымдыр ки, гоншу өлкәнин вәтәндашлары үчүн бу шәраит Дағыстанын рәһбәри Владимир Васиљев, Дағыстан фөвгәладә һаллар назирлијинин әмәкдашлары вә Дәрбәнд шәһәр рәһбәрлијинин көмәји илә јаранмышдыр. Бурада 220 нәфәрин јерләшмәси үчүн нәзәрдә тутулмуш 23 чадыр, јемәк отағынын тәшкил едилдији бир чадыр, үч чадыр исә ФҺ (фөвгәладә һаллар) вә ТҺ (Тәһлүкәсизлик назирлијинин ишчиләри үчүн һазырланмышдыр. Тибби јардым көстәрмәк үчүн Дәрбәнд мәркәзи рајон хәстәханасынын һәкимләри илә тәҹили јардым машыны дүшәркә әразисиндәдир.

ДМИТРИ САВЕЛЈЕВ: ҺӘР ҺАНСЫ ХАЛГДА МИЛЛӘТЧИЛИЈИН ҺӘР ҺАНСЫ ТӘЗАҺҮРҮ ГӘБУЛЕДИЛМӘЗДИР

Елә мәсәләләр вар ки, онлара мүнасибәтдә күзәштә кетмәк олмаз: истәр фашизм үзәриндә Бөјүк Гәләбәнин 75 иллијинин бүтүн дүнјада гејд едилдији күнләрдә, истәрсә дә һәр һансы башга бир күндә. "Өлмәз алај" аксијасы чәрчивәсиндә екстремистләр тәрәфиндән насист ҹаниләрин фотошәкилләринин јерләшдирилмәси барәдә сајтларда јајылан хәбәрләр тарихи һадисәләрин дәјәрләндирилмәсиндә вурғулары гарышдырмағын јолверилмәзлији һагда бир даһа дүшүнмәјә вадар едир. Ахы һәтта фашизмдән ағыр иткиләр алмыш бәзи постсовет өлкәләриндә артыг чохдан бәри мәһз белә һадисәләр дөвләт сијасәти сәвијјәсиндә баш верир.

Русија Дөвләт Думасынын депутаты вә Русија-Азәрбајҹан парламентләрарасы достлуг групунун рәһбәри Дмитри Савељев мүсаһибәсиндә гејд едиб ки, Икинҹи Дүнја мүһарибәси һаггында тарихи һәгигәтләрә сијаси мәгсәдләр үчүн ҹинајәткарчасына манипулјасијалар сон 75 илдир давам едир. Онун сөзләринә көрә, Гәрб сијасәтчиләри фашизм үзәриндә Гәләбәдә Совет Иттифагынын ролуну азалдараг дүнјаја өз нөгтеји-нәзәрләрини зорла гәбул етдирмәк истәјирләр. Дмитри Савељевин фикринҹә, "тарихин белә "јенидән јазылмасынын" мәгсәди бүтүн халгларымызы бирләшдирән символу – Бөјүк Гәләбәни мәһв етмәк, постсовет мәканы өлкәләрини, әсасән дә Русијаны дүнја сијасәтинин һүгугсуз көләсинә чевирмәкдир. Бизим өлкәләримизин мөһкәмләнмәси, онларын фасиләсиз инкишафы, әмәкдашлығы, дүнјада нүфузунун артмасы Гәрбдә чохуна сәрф еләмир".

Дмитри Савељев тарихи сахталашдырылмаларын тәһлүкәсинин дә адыны чәкиб. Онун сөзләринә көрә, сијаси аб-һаванын мүрәккәбләшмәси вә бејнәлхалг әмәкдашлығын парчаланмасы јени мүнагишәләрә сәбәб ола биләр. Русијалы парламентари һесаб едир ки, сүлһүн башлыча зәманәти фашизм үзәриндә Гәләбәнин нәјин баһасына баша кәлмәси һагда хатирәнин горунмасы вә онунла бағлы фактлары һәр һансы шәкилдә тәһриф етмәк ҹәһдләринә гаршы даими мүбаризәдир.

Дмитри Савељев белә дәјәрләрин дәјишик салынмасы вә Бөјүк Вәтән мүһарибәси һаггында һәгигәтләрин јени нәслин көзүндә бағышланмаз дәрәҹәдә сахталашдырылмасына нүмунә олараг, Ермәнистанда милли гәһрәман дәрәҹәсинә галдырылан коллаборасионистләр Нҗде вә Дронун шәһрәтләндирилмәсини мисал чәкиб.

Русијалы сијасәтчи ермәни халгынын Икинҹи Дүнја мүһарибәси дөврүндә әбәди гәһрәманлығыны характеризә едән бәлағәтли рәгәмләр мисал кәтириб. Фашизмә гаршы мүбаризәдә 200 миндән артыг ермәни һәлак олуб, 103 нәфәр Совет Иттифагы Гәһрәманы адына лајиг көрүлүб, 70 мин нәфәр орден вә медалларла тәлтиф едилиб. Лакин бу һәгиги гәһрәманларын тәрифләнмәси әвәзинә һәрби ҹани олан Нҗде нүмунә кәтирилир! "Ермәнистанын мүасир сијаси елитасы тамамилә биләрәкдән тарихи һәгигәти Гәрб "сифаришчиләринин" хејринә манипулјасија едир. Онларын өтәри сијаси вә игтисади мәнфәәт һәрислији өз халгларынын һәјатына көрә мәсулијјәт һиссини үстәләјир", - дејә Дмитри Савељев гејд едиб.

Русијалы депутат Бөјүк Гәләбәнин 75 иллијинә һәср олунан онлајн-конфрансда Арарат Мирзојанын дедији сөзләри дә шәрһ едиб. Ермәнистан парламентинин спикери бәјан етмишди ки, насистләрлә Гарекин Нҗде арасында паралелләр јерсиздир. Дмитри Савељев дејир: "Нҗденин ҹинајәтләринин тәкзибедилмәз сүбутлары мөвҹуддур. Бураја һәм Гызыл Ордунун арха ҹәбһәсиндә тәхрибатчылыг иши илә мәшғул олан диверсантларын һазырлығы, һәмчинин Совет Иттифагына гаршы вурушан, 1942-ҹи илдә јарадылмыш ермәни лекионунун јарадылмасы аиддир. Нҗде өзүнүн һәрби ҹинајәтләринә көрә лајигинҹә мәһкум едилди вә өмрүнү һәбсханада баша вурду. Вә бу фашист әлалтысына Ермәнистанын һакимијјәт органлары Јереванын мәркәзиндә тәмтәраглы абидә гојур, үстәлик бизә онун биографијасыны өјрәнмәји мәсләһәт көрүрләр!".

Савељев "Сехакронизми" - Нҗденин һазырладығы вә тәблиғ етдији милләтчилик идеолокијасыны да диггәтдән кәнарда гојмајыб. Бу идеолокијаја көрә һәр бир ермәни үчүн али дәјәр онун милләти олмалыдыр. Дмитри Савељев насизмин вә екстремизмин һәр һансы формасына кәскин мәнфи мүнасибәт билдириб. Русијалы сијасәтчи дејиб: "Үмуми фәлакәт анында халгларын бирликдә давам кәтирмәкдән өтрү фашизмә гаршы бирләшдији вахтда Нҗде насист Алманијасы илә әмәкдашлығдан фајдаланмаға чалышырды. "Ермәнистанын ән јахшы өвлады" беләдирсә, бу, өлкә үчүн рүсвајчылыгдыр. Насизм һәр һансы халгда өзүнүн һәр һансы тәзаһүрүндә гәбуледилмәздир".

Дөвләт Думасынын депутаты Ермәнистанын һазырки һакимијјәт органларынын Нҗденин гәһрәманлашдырылмасы ишиндә өз сәләфләринин курсуну дәстәкләмәләринин мүмкүн сәбәбләрини дә изаһ едиб. Дмитри Савељев әминликлә дејиб: "Мәлумдур ки, бу јахынларда баш назир Никол Пашинјанын бабасынын фашист Алманијасынын тәрәфдары олмасы барәдә бәзи сүбутлар үзә чыхыб. Бу фактлар әтрафлы јохлама вә сәнәдләрә әсасланма тәләб едир. Амма Пашинјанын КИВ-ләрдә верилән суаллара ҹаваб олараг сусмасы – бу, артыг ән бәлағәтли ҹавабдыр. Ермәни сијасәтчиләрин һансы сијаси вә ја шәхси мотивләр ирәли сүрмәсиндән асылы олмајараг, Азәрбајҹан Президенти Илһам Әлијевин бу јахынларда бир мүсаһибәсиндә дедији чох тутарлы "Ермәнистанын һакимијјәти дәјишә биләр, лакин режимин маһијјәти әввәлки кими галачаг" ифадәси шүбһәсиздир.

Фәридә АБДУЛЛАЈЕВА

АБУНӘ-2020

ҺӨРМӘТЛИ ОХУҸУЛАР!

Республика ичтимаи-сијаси гәзети олан «Дәрбәнд» гәзетинә 2020-ҹи ил үчүн абунә јазылышы давам едир.

Гәзетә рабитә шөбәсиндә вә редаксијада (әкәр редаксијадан јазыларсыныза, онда бу заман гәзетин гијмәти 253,50 рубл олаҹагдар) абунә јазыла биләрсиниз.

Бир илә – 507,00 рублдур.

Индекс – 1 иллији 63242, 6 ајлығы 51341

СОН ЗӘНКИН СӘДАЛАРЫ

Һәр биримиз мәктәб скамјасы архасында отурдуғумуз заман мүәјјән һиссләр кечирмишик, анҹаг 11 иллик мәктәб һәјаты баша чатдыгда һәм севинҹ, һәм дә һичран һиссләри кечиририк.

24-25 мај тарихләриндә, артыг демәк олар ки, бир әнәнәјә чеврилмиш кими тәһсил оҹагларында «Сон зәнк» бајрамы кечирилир.

Ушаглығын, чылғын, ојнаг арзуларын сону, 11 ил һәјатын јекуну. Мәктәбә илк гәдәм басдыгда, өзүнү һәлә дә там дәрк етмәјән бир ушағын, синиф отағына дахил олуб һарда олмасыны белә баша дүшмәјиб, лакин бир аздан бир нәфәрин ичәри кириб онларын әлиндән тутуб јазы јазмағы, шәкилләри кәстәриб адларыны сөјләмәси бу анда чох тәәҹҹүблү көрүнмәсибунлар һамы үмумиликдә мәктәб һәјатынын илк күнүнүн гыса мәнзәрәсидир. Бу күн исә, артыг һәмин ушагларын һәр бири 17 јашы ајагламыш кәнҹләрдир. Бах беләҹә, онлар мәктәб һәјатына әлвида дејирләр.

Республикамызын бир чох тәһсил оҹагларында, артыг 25 мај 2020-ҹи илдә «Сон зәнк» бајрамы бу ил дикәр иллләрдән фәргли олараг бир гәдәр башга форматда кечирилмишди. Бөјүк тәнтәнә илә тшкил олунмуш тәмтәраглы бајрам шәнликләри баш тутмамышды, сәбәб исә һамымыза мәлум олан коронавирус.

Бу ил Дәрбәнд рајонунун тәһсил оҹагларында «Сон зәнк» бајрамы 25 мај тарихиндә кечирилмишди. «Сон зәнк» бајрамы бу ил мәзунларын ајры-ајры чыхышларыјла, видео чархлар вә флешмоб васитәсилә баш тутмушду.

Бу ил мәктәбләрин кирәчәји бајрагларла, рәнкбәрәнк шарлар асылмамыш, күлләр бәзәнмәмишди. Өтән илләрдә бөјүк инсан издиһамы олан тәдбирләр мүмкүнсүз иди. Мәзунлара «Сизә јахшы јол мәзунлар!» шүары инсанын гәлбиндә һәнсыса бир вахтда өзүнүндә мәктәби гуртардығы анлары хатырладыр, истәр-истәмәз һәзин бир дујғулары чанландырырды. «Сон зәнк» бајрамына һәср олунмуш тәдбирләр мәзунларын онлајн шәкилдә өз арзуларыны, мүәллимләринә олан миннәтдарлыг сөзләрини билдирмишдиләр.

Кечән илләрдән фәргли олараг, бу илки бајрам тәдбирләри технолоҗи ҹәһәтдән хүсуси зөвг илә тәшкил олунмушду, мәзунларын бирликдә иштиракы исә мүмкүнсүз иди. Һәтта мәктәб директорлары да мәзунлара үнванланан тәбрикләрини, арзу вә төвсијәләрини онлајн шәкилдә чатдырмышдылар. Мәктәбләрининн чари оху илиндә әлдә етдији наилијјәтләрдән, үзләшдији проблемләрдән сөз ачан тәһсил оҹагларынын рәһбәрләри, мүәллимләрә онларын чәтин, лакин мәсулијјәтли пешәләриндә уғурлар, мәзунлара исә имтаһанларда лајигинҹә давам кетирмәләрини вә хошбәхт һәјат диләдиләр. Һәр бир мәзунун өз мүәллимләринин чәкдији әмәји лазымынҹа дәјәрләндирмәсини төвсијә едәрәк, ҹәмијјәтимиз үчүн лајигли вәтәндаш олмаларыны мәсләһәт билдиләр.

Һазырланмыш флешмоблар мәктәб илләрин тарихиндән, јадда галан һадисәләри әкс етмишди. Мәзунларын мәҹбурән чыхышларыны һәр бир видеочархлара топламыш үмумиликдә јығҹам бир чарх һазырлајараг хатирә шәкилләрини дә орада нүмајиш етмишдиләр. Мәзунлар чыхышларында мүәллимләрә өз дәрин миннәтдарлығыны сөјләмиш, онлара мөһкәм ҹан сағлығы вә чәтин сәнәтләриндә мәтинлик арзуламышлар. Онларын сәсләндирдикләри шеирләр, маһнылар һәр бир кәси зөвг илә динләдикдә риггәтә кәтирди.

Нә гәдәр чәтин олса да мәктәб һәјаты һагда олан «Сон Зәнк» адлы сәлнамә бу ил, беләҹә мәһдуд форматда кечмишди.

Бөјүк тәәссүф һиссилә гејд етмәк лазымдыр ки, 2020-ҹи илин «Сон зәнк» бајрамы коронавирус инфексијасынын учбатындан әјани шәкилдә кечирмәк олмады. Мәзунлар һәр заман олдуғу кими онлајн форматда да олса, үзләрини севинҹ, кәдәрли көз јашлары бүрүмүшдү.

Беләҹә, мәзунлар өз доғма мәктәбләринә «Әлвида мәктәб» дедиләр.

С. КҮЛМӘҺӘММӘДОВА

УШАГЛАРЫН ЈЕНИ ТӘШКИЛАТЫ

Бир вахтлар узаг- јахын кечмишимиздә Советләр Бирлији адландырылдығымыз бир өлкәдә Пионер тәшкилатлы ҹәмијјәти мөвҹуд иди. Бу тәшкилатын чох јахшы мәгсәд вә мәрамлары вар иди. Бу тәшкилат ушаг вә јенијетмәләрин тәрбијәләндирмәси, онларын формалашмасында, һәјатда дүзкүн истигамәт көтүрмәсиндә мүстәсна рол ојнамышдыр. Бахмајарг ки, тәшкилат өз әсаснамәсини әввәл Русија мәканында вә бир чох башга өлкәләрдә мөвҹуд олмуш скаутларын ганунларыны вә идејаларыны көтүрмүшдү, үмумиликдә бутәшкилат ҹәмијјәтин, кәләҹәк нәслин формалашмасы вә инкишафы үчүн бөјүк рол олмушдур.

Пионер тәшкилатынын јаранма тарихи 1922-ҹи илин әвәлләринә кедиб чыхыр, амма 19 мај тәшкилатын Ад күнү кими һесаб олунур вә илк дәстәләр дә һәмин дөврдә Петроград да јарадылмышды. Тәшкилатын өзүнүн әсаснамәси, бајрағы, рәмзләри вардыр.

Совет Иттифагынын сүгутундан сонра, бир вахтадәк ҹәмијјәт дағылмышды. Сонрадан, тәдриҹән Пионер тәшкилаты өлкәмиздә бәрпа олунмаға башлады.

Дејирләр, јени нә варса,о, кечмишдә јаддан чыхарылмыш јахшыдыр. Бу фикирә диггәт версәк, онда көрәрик ки, бир чох вахтларда доғруданда беләдир. Сон вахтлар ҹәмијјәтимиз белә бир тәшкилатлара, даһа доғрусу, онларын дәјәрләринә еһтијаҹ дујур.

Бунлары әсас тутараг, Дағыстанын пионер тәшкилаты бүтүн республика әразисиндә өз фәалијјәтини һәјата кечирир.

Демәлијик ки, республикамызын бүтүн тәһсил мүәссәләриндә пионер тәшкилатлары мөвҹуддур. Онлар көнүллү олараг фәалијјәт кәстәрирләр.

Бунунла белә ону гејд етмәк лазымдыр ки, сон илләр пионер тәшкилатлы тәдриҹән өз јерини јени тәшкилата- Русија Мәктәблиләри һәрәкатына вермишди. Беләҹә әввәлләр әл-әлван кејинмиш пионерләрин әвәзинә артыг јени символлар орталыға чыхыр. Өлкәмиздә коронавирус пандемијасы олдуғу бир вахтда, артыг һамымыза мәлумдур ки, күтләви тәдбирләрин кечирилмәсинә гадаға гојулдуғу үчүн һеч нә әјани формада кечирилмир. Һәр һансы бир тәдбир ән азындан вируса јолухма тәһлүкәсиндән дистант форматда апарылыр, јахуд да, садәҹә олараг флешмобларла кифајәтләнилир.

Дејирләр һәр нә јахшы варса, нә вахтса унудулмуш көзәл әнәнәдир. Бу сөзләрин нә дәрәҹәдә доғру олуб олмамасы охуҹуларын ихтијарына веририк, лакин бир һәгигәт данылмаздыр ки, инсан адлы мәхлуғу һәјатда дүзкүн јола нә апарырса, о да онун үчүн чох ваҹибдир.

Фәрги јохдур ки, тәшкилатын ады нечәдир, әсас јаранмыш һәр һансы бир бирлијин ҹәмијјәтимизин кәләҹәји олан ушаглара дүзкүн јол кәстәрсин, онларын тәрбијәләндирилмәсинә, формалашмасына мүсбәт тәсир етсин.

Бир фактда һәгигәтдир ки, һәр бир инсан үчүн әхлагын нормалары үстүн тутмасы, онун үмуми-бәшәри дәјәрләрә гијмәт вермәси һәмин шәхсин о дәрәҹәдә һәјатда дәрк етмәк сәвијјәсиндән хәбәр верир.

С. КҮЛМӘҺӘММӘДОВА

ЗҮГАНОВ: ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВ НӘ МҮМКҮНДҮРСӘ, ЕДИРДИ КИ, РЕСПУБЛИКАНЫН СӘРВӘТЛӘРИ ӨЛКӘЈӘ, ВӘТӘНДАШЛАРА ХИДМӘТ ЕТСИН

Һејдәр Әлијевин доғум күнүнүн 97-ҹи илдөнүмү әрәфәсиндә белә бир оғул јетишдирән Азәрбајҹана баш әјмәк вә она тәшәккүр етмәк истәрдим.

Русија Федерасијасы Коммунист Партијасынын (РФ КП) сәдри Кеннади Зүганов бу фикри "Москва-Бакы" порталына мүсаһибәсиндә сөјләјиб. О вурғулајыб ки, Һејдәр Әлијев ән истедадлы рәһбәрләрдән биридир.

К.Зүганов дејиб: "Мәним бәхтим кәтириб – онунла јахын таныш идим. Бир дәфә онунла бирликдә бир мәрузә һазырлајырдыг. Һејдәр Әлијев бу ишин өһдәсиндән чох усталыгла кәлирди. О һәлә Москвада ишләјән вахт мән онунла достлуг едирдим. Јадымдадыр, мән Азәрбајҹан Республикасынын индики Президенти Илһам Һејдәр оғлу илә бәрабәр Аврора Шурасында ишләјән вахт атасы кәлир, чыхыш едирди, хатырлајырам, о Илһам Һејдәр оғлуна деди ки, Зүгановлар бизим бөјүк достларымыздыр".

РФ КП-нин рәһбәри вурғулајыб ки, Һејдәр Әлијев Азәрбајҹанын хиласкарыдыр. Сијасәтчи дејиб: "Һејдәр Әлијев Нахчывана јола дүшдү вә Азәрбајҹанда вәзијјәт кәркинләшәндә танынмыш, һөрмәтли ичтимаи хадимләр она мүраҹиәт етдиләр, онда Һејдәр Әлијев вәзијјәти тәнзимләмәк үчүн мәсулијјәти өз үзәринә көтүрдү. О, милли барышыға, тәһрикчиләри сакитләшдирмәјә наил олду. О, православ мәбәдинә кәлди, баш кешишдән һамыны ораја јығмасыны хаһиш етди, сонра Азәрбајҹанда јашајан руслара мүраҹиәтлә хаһиш етди ки, онлар республикадан кетмәсинләр, деди ки, онларын тәһлүкәсизлијинә замин олаҹаг. Вә бунун үчүн нә лазымдырса, етди".

К.Зүганов вурғулајыб ки, бу күн Азәрбајҹан – мәктәбләрдә рус дилинин тәдрис едилдији, рус дилинә чох јахшы мүнасибәт бәсләнилән азсајлы республикалардан биридир.

Русијалы сијасәтчи сонда дејиб: "Мән Бакыда, Пушкин адына кимназијада олдум, орадакы чыхышлар, бизим бөјүк шаиримизин әсәрләрини нечә севә-севә охумалары мәни һејран етди. Өлкәдә рус дилинин горуннуб сахланылмасы сијасәти чох дүзкүн, мүдрик сијасәтдир. Мән бир нечә дәфә Бакыда олмушам. Мәни дәфәләрлә ораја дәвәт едибләр. Бакы әсл бејнәлмиләл шәһәрдир. Биринчи Аврора ојунлары вахты Бакыда олмушам. О вахт да севиндим ки, республика кифајәт гәдәр әзмлә инкишаф едир. Мән дүнјанын 80 өлкәсиндә олмушам вә деје биләрәм ки, Бакыдакы кими көзәл дәнизкәнары булвар, бәлкә дә һеч јердә јохдур. Инсанлар үчүн әла јердир. Шәһәрдә чохлу күл-чичәк вар. Һејдәр Әлијев нә мүмкүндүрсә, едирди ки, республиканын сәрвәтләри өлкәјә, вәтәндашлара хидмәт етсин. Биз көрүрүк ки, мүдрик сијасәтин сајәсиндә Азәрбајҹан инамла инкишаф едир. Республикада мүасир инфраструктур јарадылыб, јоллар чох көзәлдир. Өлкәдә инсанлары дәстәкләјирләр. Бу да чох јахшы һалдыр ки, индики Президент Илһам Һејдәр оғлу Әлијев өз атасынын сијасәтини давам вә инкишаф етдирир. Мәһз белә сијасәт сајәсиндә Азәрбајҹан апарыҹы республикалар сырасына чыхыб".

МӘШҺУР ДИССИДЕНТИН ОҒЛУ ШИРКӘТ ДИРЕКТОРУ ОЛУБ

Мәшһур совет јазычысы Александр Солженитсынын оғлу Степан Солженитсын Русијанын Сибир Даш Көмүр Енеркетика Ширкәтинин (СУЕК) башчысы олуб.

"Репорт" РБК-ја истинадән хәбәр верир ки, ширкәтин јијәси Григори Березкиндир.

Владимир Рашевски Солженитсындән әввәл ширкәтә 16 ил башчылыг едиб. О, ширкәтдә 7,8 фаиз паја саһиб олдуғу үчүн директорлар шурасында галыр. Ширкәтин истеһсал үзрә директору Владимир Артјемов вә даһа бир нечә вәзифәли шәхс тутдуглары вәзифәдән азад едилибләр.

Мәлумата көрә, кадр дәјишиклији ширкәтин истеһсал планыны јеринә јетирмәмәси илә әлагәдардыр.

СУЕК 2001-ҹи илдә јараныб вә һазырда Русијанын ән бөјүк даш көмүр мүәссисәдир.

Гејд едәк ки, Александр Солженитсын 1973-ҹү ил феврала 12-дә дөвләти ҹинајәткар кими һәбс едилмиш, совет вәтәндашлығындан чыхарылмыш, ертәси күн исә ССРИ-дән Алманија Федератив Республикасына депортасија олунмушду. Ики ил Сүрихдә јашајан Солженитсын 1975-ҹи илдә аиләси илә бирликдә АБШ-ын Вермонт штатына көчмүш вә орада мәскунлашмышды. 1990-чы илдә ССРИ-јә гајытмыш, вәтәндашлығы бәрпа олунмушду. Һәмин ил "ГУЛАГ архипелагы" романына көрә исә ССРИ Дөвләт Мүкафатына лајиг көрүлмүшдү.

МҮБАРӘК РАМАЗАН АЈЫ

“Еј иман кәтирәнләр! Оруч тутмаг сиздән әввәлки үммәтләрә вачиб олдуғу кими, сизә дә вачиб едилди. Бәлкә, (бунун васитәсилә) сиз пис әмәлләрдән чәкинәсиниз!”

(Әл Бәгәрә сурәси, 183-чү ајә)

Исламын мүгәддәс бајрамлары ичәрисиндә оручлуг бајрамы мүһүм јер тутур. Бу бајрамын тарихи мүсәлман тәгвими илә һичринин 2-чи илиндән (милади 623-чү ил) башланыр. Оруч Рамазан ајында тутулдуғу үчүн она “Рамазан оручу” да дејирләр.

Исламда илин ајлары арасында Рамазан ајы ән шәфа-

гәтли вә мүгәддәс ај һесаб едилир. Ону мәчази шәкилдә “он бир ајын султаны” да адландырылар, чүнки бу ајын кечәләринин бириндә мүгәддәс китабымыз олан Гурани Кәрим назил олмушдур. Һәмин кечәјә “гәдир” вә ја “еһја” кечәси дејилир. Гәдир кечәсинин конкрет олараг һансы күнә тәсадүф едилдији билинмир. Бунунла бағлы мүхтәлиф рәвајәтләр вардыр. Амма үмуми фикир беләдир ки, гәдир кечәси Рамазан ајынын сон он кечәсиндән биридир, һәм дә тәк күнүн кечәсидир.

Исламшүнасларын фикринчә, бу кечә Рамазан ајынын 19, 21, 23, 25, 27-синә тәсадүф едир. Мүгәддәс Гурани Кәримин “Гәдир” сурәсиндә гәдир кечәси һаггында белә јазылмышдыр: “Биз бу кечә һәгигәтән гүдрәт, әзәмәт һәдијјә етмишик, бу кечә мин ајдан да гүдрәтлидир, мәләкләр ашағы енәрәк, Аллаһын әмрини көзләјирләр, бу кечә шәфәгин доғмасына гәдәр аләмдир, сүбһдүр”.

Оручлуг Рамазан ајында тәзә ај чыхандан башланыр вә 29-30 күн давам едир. Гурани Кәримдә јазылыр: “Сүбһ ачылынча, ағ сап гара сапдан фәргләнмәјинчәјә гәдәр јејиб-ичин, сонра кечәјә кими оручунузу тамамлајын”.

Гејд едәк ки, мүсәлманлар ән мүһүм ибадәтләрини, о чүмләдән оручу вә һәччи, Фитр вә Гурбан бајрамларыны һичри-гәмәри тәгвиминә әсасән јеринә јетирирләр. Ајын исә Күнәшә вә Јерә нисбәтән вәзијјәтиндән асылы олараг мүхтәлиф сәфһәләри (ајын көрүнән харичи тәрәфләриндән һәр бири) олур. Бу сәфһәләрдән бири дә һилалдыр, јәни тәзә ајдыр. Гурани Кәримдә дејилир ки,“(Ја Мәһәммәд!) Сәндән һилаллар барәдә сорушурлар. Де: Бунлар инсанлар вә һәчч үчүн вахт өлчүләридир”. Инсанлар вачиб ибадәтләринә ајын һилалына әсасән әмәл етмишләр: һилалы көрәндә оручларыны баша вурмушлар.

Ики тәзә ај арасында кечән мүддәт 29,5 орта Күнәш күнүнә бәрабәрдир ки, бу да бир ај едир. Гәдим әрәбләр буну вахт ваһиди кими көтүрәрәк бәзи ајлары 29, бәзиләрини исә 30 күн гәбул етмишләр.

Ај или бири 29, дикәри исә 30 күн сүрән 12 ајдан ибарәтдир. Ај (гәмәри) тәгвими дә бурадан јаранмышдыр. Бу тәгвимә әсасән илин узунлуғу 354 күн сүрүр. Икинчи хәлифә Өмәрин дөврүндә гәрара алынды ки, тарихләри Мәһәммәд пејғәмбәрин (С.Ә.С) Мәккәдән Мәдинәјә һичрәти илиндән һесабласынлар. Беләликлә, Мәһәррәм ајы илә башланан һичри-гәмәри тәгвими јаранды. Бүтүн мүсәлман ибадәтләринин, бајрам вә мәрасимләринин вахты бу тәгвимә әсасән мүәјјән едилир. Ај тәгвими Күнәш тәгвиминдән 10-11 күн гыса олдуғу үчүн һәр бир мүсәлман ибадәтинин тарихи ишләтдијимиз Күнәш тәгвиминә нисбәтән 10-11 күн ирәли кечир.

Ај тәгвиминдә дә тарихләр сабитдир, бу тарихләр јалныз Күнәш тәгвиминә нисбәтән јерини дәјишир. Бизим Күнәш тәгвиминә алышмыш шүурумуз һарадаса гејри-мүәјјәнлик көрүр. Ислам бајрам вә ајинләринин мүхтәлиф фәсилләрә тәсадүф етмәсиндә исә илаһи бир һикмәт вардыр.

Рамазан ајы оручлуг, инсан нәфсинин паклығы, ејибләрин вә нагислијин ислаһ олунмасы, ағыл, иман вә ирадәнин сафлашмасы дөврүдүр. Инсан бу ајын дуа вә ибадәтләри илә ејибләрдән сафлыға, сафлыгдан камиллијә доғру кедир. Бу ај руһун тәрәггиси, Аллаһа тәрәф пәрваз етмәсидир.

Рамазан ајында фани варлыглар санки саваш мејданына чеврилир. Иманла нәфс бу мејданда чарпышыр. Нәфс һәр иманлы иши удмаг, јејиб-ичмәк истәјир, пис вәрдишләрин давамыны диләјир. Инанчлар мәтанәтлә буна гаршы чыхыр, дил јаландан, көз вә көнүл һарамдан узаглашыр.

Оручлуг вахты күндүз јемәк, ичмәк, сигарет чәкмәк олмаз. Бунлардан јалныз ушаглар, хәстәләр, һамилә гадынлар, дөјүшчүләр, әсирликдә оланлар вә сәјјаһлар азад олунурлар. Оручлу адам сүрмә чәкмәмәли, әтирләнмәмәли, түтүн, күл ијләмәмәли вә оручу позан дикәр һәрәкәтләрдән имтина етмәлидир. Оручлуг дөврүндә инсан дүнја ләззәтиндән чәкинир, күндәлик фәалијјәтини давам етдирсә дә, өзүнү Аллаһа ибадәтә һәср едир, нәфсини тәмиз сахлајыр вә бу вахт шејтан онун гәлбинә јол тапа билмир. Пејғәмбәримиз (С.Ә.С) бујурур ки, Рамазан ајы көләндә исә чәннәтин гапылары ачылар, чәһәннәмин гапылары бағланар, шејтанлар да зәнчирдә олар.

Дөјүшдә вә ја әсирликдә олдуғуна көрә оруч тутмајанлар сонра мүнасиб бир вахтда онун әвәзини (гәзасыны) тутмалы вә ја фидјә вермәлидирләр. Оручу гәсдән позанлар исә онун әвәзини тутмагла јанашы, төвбә етмәли вә кәффарәсини едәмәлидирләр. Кәффарә исә 60 күн оруч тутмаг, јахуд 60 јохсулу једиртмәкдир. 60 күнлүк кәффарә оручуна бир күнлүк гәза оручу да әлавә олунур.

Оручлуғун баша чатдығы күн Фитр бајрамы адланыр. Һәмин күн бүтүн мүсәлманлар бир-бирләрини тәбрик едир, вәфат едәнләрин гәбирләрини зијарәт едир, руһларына дуалар охујурлар. Бајрам күнү һәр кәс өз һимајәсиндә оланлар үчүн тәгрибән 3 кг буғда, јахуд хурма вә ја кишмиш мигдарында касыблар үчүн фитрә зәкаты вермәлидир.

Оручлуг инсанлара өз ирадәләрини, дөзүмлүлүјүнү јохламаг имканы верир, онлары паклыға, хејирхаһлыға дәвәт едир.

“Габуснамә”нин мүәллифи Кејкавус ибн Искәндәр оғлуна нәсиһәт едәрәк јазыр: “Еј оғул!... бил вә акаһ ол ки, Аллаһ-Тәаланын сәнин ач вә ја тохлуғуна еһтијачы јохдур. Оруч Аллаһ тәрәфиндән сәнин вар-дөвләтинә вә өзүнә вурулан мөһүрдән ибарәтдир. Бу мөһүр мал вә бәдәнин јалныз бир һиссәсинә дејил, бәлкә, бүтүн үзвләринә вурулур: әл-ајаға, көзә, дилә, гулаға, гарына.

Еј оғул, бил вә акаһ ол: оручлуғун ән бөјүк мәгсәди ондадыр ки, сән күндүз јемәдијини еһтијачы оланлара верәсән ки, зәһмәтинин фајдасыны көрмүш оласан, елә бу зәһмәт она көрә лазымдыр ки, онун хејри еһтијачы олана чатсын”.

Оручлугла бағлы дини ајинләр әввәлки сәмави динләрдә дә (јәһудилик, христианлыг) мөвчуд олмушдур. Амма дикәр динләрдән фәргли олараг Исламда оручлуг хүсуси әһәмијјәт дашыјыр. Ислам гајдаларына әсасән јеткинлик јашына чатмыш һәр бир мүсәлмана оруч тутмаг вачибдир. Бу ибадәт ајини илә бағлы Мәһәммәд пејғәмбәрин (С.Ә.С) хејли һәдиси вардыр. Һәмин һәдисләрин бириндә дејилир ки, Адәм оғлунун һәр бир әмәли өзү үчүндүр. Тәкчә оручдан башга-о, Аллаһ үчүндүр, әвәзини дә Аллаһ верир.

Совет һакимијјәти дөврүндә Исламын башга ајинләри вә ибадәтләри кими, оручлуг да гадаған иди. Лакин иманлы адамлар кизличә дә олса, өз борчларыны јеринә јетирирдиләр. Бир чохлары исә вәзифә вә иш јерләрини итирмәк, тәгибләрә мәруз галмамаг үчүн оручлугдан имтина етмәјә мәчбур идиләр. Сонра исә Ислам дининә, онун ибадәт вә ајинләринә олан мүнасибәт дә дәјишди. Оручлуг бајрамы республикамызда “ Дағыстан Республикасынын бајрамлары һаггында” Гануна әсасән дөвләт сәвијјәсиндә гејд олунмаға башланды.

КРЫМ ТАТАРЛАРЫНЫН ДЕПОРТАСИЈАСЫНДАН 76 ИЛ ӨТҮР

ССРИ рәһбәри Иосиф Сталинин гәрары илә Крым татарларынын вәтәнләриндән Мәркәзи Асијаја депортасија едилмәсиндән 76 ил өтүр.

“Репорт” “Анадолу”ја истинадән хәбәр верир ки, чар Русијасынын императрицасы II Јекатеринанын Крым татарларына гаршы башлатдығы мәһвәтмә сијасәти тарихин дикәр дөврләриндә дә давам етдирилиб.

Османлы-Русија мүһарибәсиндән сонра, 1774-чү илдә Кичик Гајнарча мүгавиләсинин имзаланмасы нәтичәсиндә Османлыдан ајрылан Крым јарымадасынын 1883-чү илдә Русијанын ишғалы илә даһа ағыр дөврләри башлајыб.

Белә ки, Чар Русијасынын тәгиб сијасәти сонучунда он минләрлә Крым татары өз вәтәнини тәрк едәрәк Османлыја көчмәјә мәчбур олуб.

Крым јарымадасы Икинчи Дүнја мүһарибәси дөврүндә бир мүддәт Һитлер Алманијасынын нәзарәтиндә галса да, Гырмызы Орду тәрәфиндән кери алыныб. Крым татарларынын совет ордусунда дөјүшмәләринә бахмајараг, бәзи рус командирләр онлары алманларла әмәкдашлыгда сучлајыб. Беләликлә, Крым татарларына гаршы тәгиб сијасәти онларын вәтәнләриндән сүркүн едилмәси илә давам етдирилиб.

Депортасија 1944-чү ил мајын 18-дә јерли вахтла саат 03:00-да башладылыб. Сүркүнүн тез бир заманда битирилмәси үчүн әмәлијјатын ијунун 1-дәк тамамланмасы әмр едилиб.

Ејни дөврдә Икинчи Дүнја мүһарибәси давам етдији үчүн кишиләрин әксәријјәти чәбһәдә олдуғуна көрә Крымда галан гадынлар, ушаглар вә јашлылар олуб. Онлар кечә јарысында јухудан ојадылараг 15 дәгигә ичиндә мејданларда топланыб вә гатара долдурулублар. 250 минә јахын Крым татары үч күн ичиндә һејванларын дашындығы вагонларла Мәркәзи Асијаја сүркүн едилиб. Депортасија едиләнләрин тәгрибән јарысы јолларда хәстәликдән, ачлыгдан вә ағыр шәраитдән вәфат едибләр. Депортасијадан сонра јарымададакы түркчә топонимләр русификасијаја уғрајыб.

Сталинин өлүмүндән сонра Украјнанын Русијаја бирләшмәсинин илдөнүмү сәбәбиндән Крым Украјна Совет Социалист Республикасына һәдијјә едилиб. 1965-чи илдән етибарән Крымдан сүркүн едилән татарлар вәтәнләринә дөнмәк үчүн сијаси фәалијјәтә башлајыблар.

Совет Иттифагынын чөкүшүндән сонра Крым татарларынын вәтәни Украјнаја бағлы Крым Мухтар Республикасына чеврилди.

АЛИМЛӘР «АҒЫЛЛЫ» ГУРҒУЛАРЫН МӘЛУМАТЛАРЫНЫН ШИФРӘЛӘНМӘСИ СХЕМИНИ ЈАРАДЫБЛАР

Русија алимләри “ағыллы” гурғуларын мәлуматларынын шифрәләнмәси схемини јарадыблар. Мәгсәд бу гурғуларын өтүрдүјү информасијаны башгасынын әлә кечирмәсиндән горумагдыр.

РИА Новости хәбәр верир ки, бу барәдә Русијанын Чәнуби Урал Дөвләт Университети мәлумат јајыб. Али тәһсил мүәссисәсинин мәлуматына көрә, “ағыллы” гурғулар арасында коммуникасија просесинин бәдхаһлар тәрәфиндән әлә кечирилмәси риски бөјүкдүр. Мәсәлән, “ағыллы” електрик сајғачы евдә ишығын нә заман јандырылдығы вә сөндүрүлдүјү барәдә информасија верә биләр. Ону тәһлил едән пис нијјәтли шәхс ев саһибләринин мәнзилдә олмадығы вахты мүәјјәнләшдирәр вә мәнзилә сохула биләр.

Мәлуматда билдирилир ки, тәһдидләр даһа мигјаслы вә чидди ола биләр. Буна көрә дә мүтәхәссисләр УоТ-ун (әшјаларын интернети) етибарлы инфраструктурунун лајиһәләндирилмәси үзәриндә ишләјирләр. О, информасијанын итирилмәси, системин хараб олмасы барәдә хәбәрдарлыг етмәли, мәлуматларын тәһлүкәсизлијинин позулмасынын гаршысыны алмалыдыр ки, бүтүн бунлары әввәлчәдән көрә билмәк чәтиндир. Мәгсәдә чатмаг үчүн бир груп алим мәлуматлары шифрәләмә вә “Әшјаларын интернети” гурғуларындан горума вариантыны тәклиф едиб.

Схемин ишләниб һазырланмасында Чәнуби Урал Дөвләт Университети Али електроника вә компүтер елмләри мәктәбинин алимләри, һәмчинин онларын Русијадан, Чиндән вә Мексикадан олан һәмкарлары иштирак едибләр.

Јени схемдә мәлуматлар бир “булудда” топланмајачаг. Бу схем вериләнләрин һиссәләрини мүхтәлиф саһибләрә мәхсус “булуд сахламаларына” јерләшдирмәјә имкан верәчәк. Һәтта вериләнләрин бәзи һиссәсини әлә кечирән шәхс һәмин һиссәләрин јығымындан информасијаны әлдә едә билмәјәчәк. Насазлыг нәтичәсиндә вериләнләрин бир һиссәси тамамилә итсә белә, јени схем дикәр сахлама објектинә көндәрилмиш һиссәләрдән мәлуматлары бәрпа едә биләр.

Алимләр насаз шәраитдә, һабелә параметр дәјишиклијиндә бу схеми јохламағы планлашдырырлар.

ӘДӘБИЈЈАТЫМЫЗЫН БӨЈҮК СИМАСЫ

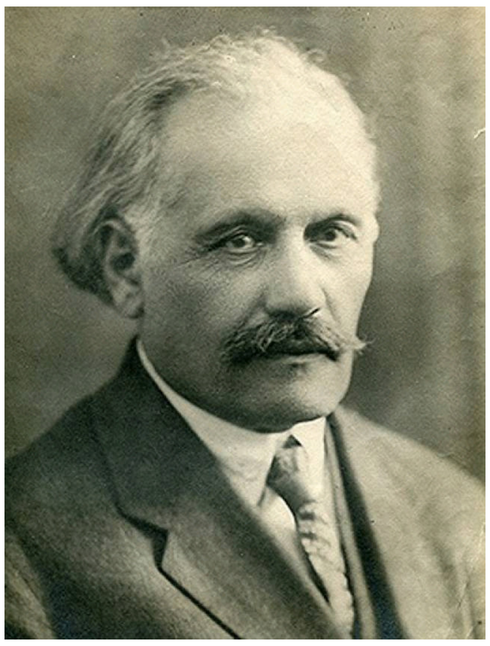

Бу ҝүнләрдә Азәрбајҹан әдәби-мәдәни вә иҹтимаи фикриндә силинмәз из гојан Әбдүррәһим бәј Һагвердијевин анадан олмасындан 150 ил өтүр

Азәрбајҹан реалист вә демократик әдәбијјатынын ҝөркәмли нүмајәндәләриндән бири дә Әбдүррәһим бәј Һагвердијевдир. XIX әсрин сон илләриндән әдәбијјат аләминә гәдәм гојмуш Һагвердијев долғун мәзмунлу драм әсәрләри, јуморист-сатирик һекајәләри илә шөһрәтләниб, һәм дә иҹтимаи хадим кими реалист әдәбијјатымызын вә сәнәтимизин инкишафында мүһүм рол ојнајыб. Устад сәнәткарын драматурҝи ирси өлкәдә театр мәдәнијјәтинин јүксәлишинә јол ачыб. Онун ҹанлы һәјат лөвһәләри илә сон дәрәҹә зәнҝин һекајәләри нәср тарихимизин ән гијмәтли нүмунәләри сырасында хүсуси јер тутур. Вәтәнпәрвәр әдиб севдији вә тәмәннасыз хидмәтиндә дајандығы халгын арзу вә истәкләрини әсәрләриндә долғун әкс етдириб, маарифчилијин аловлу тәблиғатчысы олараг даим мәдәни ојаныша вә тәрәггијә сәсләјиб. Әбдүррәһим бәј Һагвердијев Азәрбајҹанын иҹтимаи һәјатында фәал иштирак едиб вә сосиал-мәдәни гуруҹулуг ишләриндә јорулмадан чалышыб.

Бу ҝүн XIX әсрин сону – XX әсрин әввәлләриндә Азәрбајҹан әдәби-мәдәни вә иҹтимаи фикриндә силинмәз из гојан әдибин анадан олмасындан 150 ил өтүр. Президент Илһам Әлијевин бу ил јанварын 31-дә имзаладығы Сәрәнҹамла ҝөркәмли әдиб Әбдүррәһим бәј Һагвердијевин 150 иллик јубилеји силсилә тәдбирләрлә гејд олунур.

Әбдүррәһим бәј Һагвердијевин адынын УНЕСКО-нун 2020–2021-ҹи илләр үчүн ҝөркәмли шәхсләрин вә әламәтдар һадисәләрин јубилејләри сијаһысына дахил едилмәси чохәсрлик әдәбијјатымызын парлаг симасы олан әдибин мәнәви сәрвәтләримизи вә али үмумбәшәри дәјәрләри өзүндә тәҹәссүм етдирән һуманист руһлу јарадыҹылығынын лазымынҹа вә јүксәк гијмәтләндирилмәсинин ајдын тәзаһүрүдүр.

Нашир, драматург, әдәбијјатшүнас, дирижор Әбдүррәһим бәј Һагвердијев 1870-ҹи ил мајын 17-дә Гарабағ маһалынын Шуша шәһәри јахынлығындакы Ағбулаг кәндиндә дүнјаја ҝөз ачыб. Атасы Әсәд бәј гәза идарәсиндә катиб вәзифәсиндә ишләјирмиш. Үч јашында икән атасынын итирән Әбдүррәһими әмиси Әбдүлкәрим бәј өз һимајәсинә алыр. Кичик Әбдүррәһими аталығы Һ.Садыгбәјов чох јахшы гәбул едир, онун тәрбијәсилә мәшғул олур. 1880-ҹи илдә аталығы Әбдүррәһими Шушада Јусиф бәјин мүвәггәти јај мәктәбинә гојур. Бурада Һагвердијев рус дилини өјрәнир, рус јазычыларыны һәвәслә охујур.1884-ҹү илдә Һагвердијев Шушада бир театр тамашасында иштирак едир. Тамаша ҝәнҹ Әбдүррәһимә чох хош ҝәлир вә онун әдәби јарадыҹылығa башламасына тәсир едән илк амилләрдән бири олур. Әдиб өзү дејир: "Јадымдадыр, Мирзә Фәтәлинин "Хырс гулдурбасан"ы ојнанылырды. Бу әсәри ҝөрдүкдән сонра Мирзә Фәтәлинин мәҹмуәсини тапыб охумаға башладым, һәтта "Һаҹы Дашдәмир" адлы бир комедија да Мирзә Фәтәлинин "Һаҹы Гара"сы мәзмунунда јазыб Јусиф бәј Мәликнәзәровун мүлаһизәсинә вердим. Јусиф бәј һәгиги педагог иди. О, мәним бу пјесими бир нөв дил илә мәнә гајтарды ки, мән нә ондан инҹидим вә нә дә һәвәсдән дүшдүм".

1890-ҹы илдә Ә.Һагвердијев Шуша реалны мәктәбинин алтынҹы синфини битириб, Тифлис реалны мәктәбинин сонунҹу синфинә дахил олур. О, бурада рус вә Авропа классикләрини өјрәнир, тез-тез театр тамашаларына бахыр. Ә.Һагвердијев 1891-ҹи илдә Тифлис реалны мәктәбини битириб, али тәһсил алмаг үчүн Петербурга ҝедир вә орада Јол Мүһәндисләри Институтуна дахил олур. Петербургда олдуғу сәккиз ил мүддәтиндә азад мүдавим сифәтилә университетин шәрг факүлтәсиндә тәһсил алыр, дил вә әдәбијјат мәсәләләрилә ҹидди мәшғул олур. Петербург әдәби һәјатынын, тез-тез Александринск театрында бахдығы тамашаларын тәсирилә Һагвердијевдә сәнәтә, театра олан һәвәс даһа да артыр.

Ҝәнҹ јазычы өзүнүн илк әсәрләри олан "Јејәрсән газ әтини, ҝөрәрсән ләззәтини" (1892) вә "Дағылан тифаг"ы (1896) да Петербургда јазыр. 1899-ҹу илдә о, Петербургдан Шушаја гајыдыр. Шушада ики ил галыр вә халг јарадыҹылығы нүмунәләри топламагла мәшғул олур. Әдиб "Бәхтсиз ҹаван" пјесини дә 1900-ҹү илдә Шушада јазыр. Пјес елә һәмин илдә тамашаја гојулур. 1901-ҹи илдә Һагвердијев Шушадан Бакыја ҝәлир вә бурада "Пәри ҹаду" пјесини тамамлајыр. Әсәр сәһнәдә, мүәллифин башга пјесләри кими, бөјүк мүвәффәгијјәт газаныр.

Бакы мүһити ҝәнҹ јазычынын инкишафы үчүн ҝениш имканлар јарадыр, о, бурада Һ.Зәрдаби, Н.Вәзиров, Н.Нәриманов, Ҹ.Зејналов, Һ.Әрәблински кими дөврүн габагҹыл адамлары илә таныш олур, онларла әлбир ишләјир, театр үчүн репертуар һазырлајыр, режиссорлуг едир, дәрс дејир. Бу дөврдә Һагвердијев режиссор олдуғу, тамашасына үмуми рәһбәрлик етдији "Һаҹы Гара", "Вәзири-хани-Ләнкәран", "Мүфәттиш", "Отелло", "Гачаглар", "Јағышдан чыхдыг, јағмура дүшдүк", "Ады вар, өзү јох". "Дағылан тифаг", "Бәхтсиз ҹаван" вә башга пјесләрдә, һәр шејдән әввәл, идејанын тәһриф олунмамасына, актјор ојунундакы тәбиилијә чох фикир верирди.

1908-ҹи илдә Үзејир Һаҹыбәјлинин "Лејли вә Мәҹнун" операсынын сәһнәдә һазырланмасына рәһбәрлик едән Һагвердијев һәм дә тамашада илк Азәрбајҹан дирижору кими чыхыш едиб. Александринск театрында фәалијјәт ҝөстәрән Давыдов, Варламов, Комиссаржевскаја, Савина, Долматов, Далски кими дөврүн ҝөркәмли сәһнә усталарынын актјорлуг сәнәтинә јахшы бәләд олан әдиб, милли Азәрбајҹан сәһнәсиндә дә белә истедадлы сәһнә хадимләринин јетишмәси јолунда бүтүн варлығы илә чалышырды. Ә.Һагвердијев Һүсејн Әрәблински, Әбүлфәт Вәли, Сидги Руһулла, Һүсејнгулу Сарабски, Мурад Мурадов кими ҝөркәмли сәнәт усталарынын сәһнәјә ҹәлб едилмәсинә, бир актјор кими камилләшмәсинә хејли әмәк сәрф едиб.

Ә.Һагвердијев 1904-ҹү илдә Шуша шәһәри идарәсинә үзв сечилдији үчүн јенидән ораја гајыдыр. О, бурада чох галмыр, 1905-ҹи ил ингилабындан сонра Русија дөвләт думасына Ҝәнҹә губернијасы үзрә нүмајәндә сечилир вә Петербургда галыр, "Аға Мәһәммәд шаһ Гаҹар" фаҹиәсини јазмаг үчүн дөвләт китабханасында чалышыр. 1907-ҹи илдә јазычы јенә һәмин фаҹиәјә аид әлавә мәлумат топламаг үчүн Ирана сәјаһәт едир. Фаҹиә илк дәфә 1907-ҹи илдә Бакыда сәһнәјә гојулуб вә ондан сонра да бөјүк мүвәффәгијјәтлә узун заман сәһнәдә ојнаныб.

"Молла Нәсрәддин" журналы нәшрә башладыгдан сонра орада Ҹејранәли, Хортдан, Һәкими-нуни-сәғир, Лағлағы, Мозалан, Сүпүрҝәсаггал вә башга имзаларла һекајә, фелјетон вә публисист мәгаләләр чап етдирән Ә.Һагвердијев "Ҹәһәннәм мәктублары", "Мозалан бәјин сәјаһәтнамәси", "Маралларым" адлы әсәрләри илә "Молла Нәсрәддин" журналынын фәал мүһәррирләриндән бири кими шөһрәт тапыр.

Һәмин илләрдә әдиб "Милләт достлары" (1905), "Аҹ һәрифләр" (1911) кими кичикһәҹмли сәһнә әсәрләри дә јазыр. Һагвердијев "Ниҹат" ҹәмијјәтиндә вә Күр-Араз ҝәмиҹилијиндә ишләдији мүддәтдә, вәзифәси илә әлагәдар олараг Ираны, Гафгазы, Орта Асијаны вә Волгабоју өлкәләрини ҝәзир. Сәјаһәт әдибдә јени јарадыҹылыг интибаһлары јарадыр. 1910-ҹу илдә Һәштәрханда Н.Нәримановла бәрабәр, шәһәрин иҹтимаи вә мәдәни һәјатында фәал чалышыр.

1911-ҹи илдә вәзифәсиндән азад едилән Һагвердијев Ағдама көчүр вә беш ил орада јашајыр. Ағдамда јашадығы мүддәтдә бәдии јарадыҹылығыны давам етдирир. "Молла Нәсрәддин" журналына һекајәләр, фелјетонлар, ҝүндәлик мәсәләләрлә әлагәдар олараг публисистик мәгаләләр јазыр.

Ә.Һагвердијев 1916-ҹы илдә Тифлисдә "Шәһәрләр иттифагынын Гафгаз шөбәси әхбары" адлы рус дилиндә чап олунан ајлыг мәҹмуәнин мүдирлијинә тәјин олунур вә Тифлисә ҝедир. 1917-ҹи илдә "Рөја" вә "Һәмшәри паспорту" һекајәләрини јазыр. 1917-ҹи ил феврал ингилабындан сонра Һагвердијев Борчалы гәзасына мүвәккил тәјин олунуб Шулавер гәсәбәсинә ҝедир вә илјарым орада ишләјир. 1920-ҹи илдән Һагвердијевин әдәби вә иҹтимаи фәалијјәтинин јени дөврү башланыр. О, инҹәсәнәт шөбәсинин мүдири вәзифәсини апармагла јанашы, дөвләт театрларында мүфәттиш вәзифәсиндә чалышыр. 1921-ҹи илдән 1931-ҹи илә гәдәр Азәрбајҹан Дөвләт Университетиндә әдәбијјатдан мүһазирәләр охујур, ҝәнҹ кадрлар һазырлығы ишиндә фәал иштирак едир. Һагвердијев мүәллимлик етмәклә бәрабәр, бир чох мәсул иҹтимаи вәзифәләрдә дә чалышыр. О, Азәрбајҹаны тәдгиг вә тәтәббө ҹәмијјәтинин сәдр мүавини вә сонра сәдри (1923-25), Шәрг факүлтәсинин катиби (1992-25) олур.

Әдиб мүәллимликлә, јени әсәрләр јазмагла, театра јахындан ҝөмәк етмәклә, мүхтәлиф вәзифәләрдә чалышмагла кифајәтләнмир. О, мүхтәлиф јерләрдә Азәрбајҹан әдәбијјаты вә инҹәсәнәти, ҝүнүн зәрури мәсәләләри һаггында мәрузәләр едир. 1927-ҹи илдә Һагвердијевин әдәби-иҹтимаи фәалијјәтинин отуз беш иллик јубилеји кечирилир. 1928-ҹи илдә әдәбијјат вә инҹәсәнәт саһәсиндәки хидмәтләри нәзәрә алынараг гоҹаман әдибә Әмәкдар инҹәсәнәт хадими ады верилир.

Һагвердијев бу дөврдә "Гырмызы гары", "Әдаләт гапылары", "Ағаҹ көлҝәсиндә", "Вавејла", "Көһнә дудман", "Баба јурдунда", "Гадынлар бајрамы", "Камран", "Сағсаған", "Јолдаш Короғлу", "Чох ҝөзәл" вә с. драм әсәрләри јазмагла бәрабәр, "Маралларым" силсиләсиндән олан сатирик вә башга ҹидди руһлу чохлу һекајәләр дә чап етдирир. Һекајәләрин бир һиссәси "Маралларым" (1927) вә диҝәр һиссәси "Һекајәләр" (1940) китабында топланыб.

Ә.Һагвердијев өз өлкәсинин вә башга халгларын тарихинә јахшы бәләд олан алим иди. Әдибин Азәрбајҹан театры, тарихи драм, халг тамашалары, М.Ф.Ахундзадә, М.Ә.Сабир, "Молла Нәсрәддин", М.Горки, Азәрбајҹан дили, милли шеир, реалист әдәбијјатымызын бәзи мәсәләләри һаггындакы елми-нәзәри мәгаләләри, дәрин мәзмунлу публисистикасы бу ҝүн дә өз әһәмијјәтини итирмәјиб. Тәсадүфи дејил ки, 1924-ҹү илдә Ә.Һагвердијев Русија Елмләр Академијасынын өлкәшүнаслыг бүросуна мүхбир үзв сечилиб. Ә.Һагвердијевин әдәби ирси ичәрисиндә рус вә Гәрби Авропа әдәбијјатындан етдији бир сыра гијмәтли тәрҹүмәләр дә вардыр. Онун М.Горкидән тәрҹүмә етдији әсәрләр "Изеркил гары вә гејри һекајәләр" вә Чеховдан тәрҹүмә етдији новеллалар "Дәһшәтли ҝеҹә" адлы китабларда топланыб. Бунлардан башга әдиб Шекспирин "Һамлет", Шиллерин "Гачаглар", Волтерин "Солтан Осман", Золјанын "Газмачылар", Андерсенин "Бүлбүл", "Шаһын тәзә либасы", Ланскојун "Гәзәват", Чириковун "Јәһудиләр", Короленконун "Гоҹа зәнҝ чалан" әсәрләрини дә тәрҹүмә едиб.

1933-ҹү ил декабрын 11-дә Бакыда вәфат етмиш Әбдүррәһим бәј Һагвердијевин мәзары Фәхри хијабандадыр. Һагвердијев бир классик кими һәмишә әзиздир, һәмишә ҹанлыдыр.

АЛЛЕРКИЈА ВӘ КОРОНАВИРУС ИНФЕКСИЈАСЫ- БИР МЕДАЛЫН ИКИ ҮЗҮ

Тәкамүл просесиндә инфексијаларын тәсири нәтиҹәсиндә инсанын иммун системи тәкмилләшмишдир. Еіни заманда, милјон илләр әрзиндә инфексион төрәдиҹиләрин дә тәкамүлү баш вермишдир. Кечән әсрин әввәлләриндә (1906) аллеркалокијанын инкишафынын башланғыҹында, австријалы алим Клеменс Пирке инфексија вә аллеркик паталокија арасындакы әлагәјә диггәт јетирмишдир.

Мөвҹуд коронавирус пандемијасы шәраитиндә бу әлагәнин өјрәнилмәси зәруридир. Бу фикирләр Русија Тибб Университетинин кафедра мүдири, тибб елмләри доктору, професор Наталја Вербискајанын "Аллеркија вә коронавирус инфексијасы - бир медалын ики үзү" сәрлөвһәли мәгаләсиндә јер алыб. Јазыны охуҹулара тәгдим едирик.

Аллеркијадан әзијјәт чәкән хәстәләрин әксәријјәти кәскин респиратор вирус инфексијаларына мејиллидирләр. Вируслар һәр заман аллеркик хәстәликләрин, хүсусән дә бронхиал астманын кәскинләшмәси үчүн трикер ролу ојнајыр. Ағыр бронхиал астма хәстәләри COVİD -19-ун јајылмасы илә әлагәдар јүксәк риск групундадырлар. Вирус хәстәликләри вә COVİD -19-ун инкишафы бронхиал астманын симптомларыны ағырлашдыра вә хәстәләрин вәзијјәтини хејли писләшдирә биләр.

Молекулјар диагностик методларын тәтбиги коронавирус инфексијасынын бронхиал астманын кәскинләшмәсинә сәбәб олдуғуну көстәрмишдир. АБШ Хәстәликләрә Нәзарәт вә Профилактика Мәркәзинин мәлуматларына көрә, САРС-ЧоВ-2 коронавирус инфексијасы бронхиал астманы кәскинләшдирән бир трикердир вә астматик хәстәләрдә ағыр пневмонија төрәдә биләр. Инфексијанын гошулмасы астматик приступларын тез-тез тәкрарланмасына вә хәстәнин астматик статуса дүшмәсинә кәтириб чыхардыр. Астма хәстәләри хүсусилә еһтијатлы олмалыдырлар. Она көрә ки, бу тәдгигатлар мәһдудд сајдадыр вә арашдырмалар һәлә башланғыч мәрһәләдәдирләр.

COVİD -19 фонунда бронхиал астма хәстәләриндә симптомлар адәтән дәјишир вә даһа чидди олур. Нәзарәт олунмајан бронхиал астма хәстәләри COVİD -19-а јолухдугда нәтиҹә даһа ағыр ола биләр.

Бронхиал астмада инфексијанын ағыр кедишли олмасынын сәбәбләри ағҹијәрләрин вентилјасијасынын азалмасы, тәнәффүс јолларында микробларын сајынын артмасы, иммунитетин зәифләмәси, һормонал препаратларын гәбулудур. Мәлумдур ки, һормонал терапијанын әлавә тәсири тәнәффүс јолларынын селикли гишаларынын горујуҹу хүсусијјәтләринин азалмасына вә икинҹи инфексијаја мејиллијә сәбәб олур.

Еіни заманда, АБШ-да апарылан сон тәдгигатларын нәтиҹәләри көстәрди ки, бронхиал астма хәстәләри коронавирус инфексијасы үчүн јүксәк риск групуна дахил дејилләр. Онларын дүшүнҹәләринә көрә, респиратор аллеркија вә бронхиал астма олан хәстәләрдә COVİD -19-ун чидди вә һәјати тәһлүкәли клиник тәзаһүрләри мүшаһидә едилмәјә биләр. Јалныз ағыр нәзарәтсиз бронхиал астма хәстәләри истисна олунур.

Һәмчинин Чин тәдгигатчыларынын нәтиҹәләри дә бронхиал астма вә дикәр респиратор аллеркик хәстәликләрин ағыр COVİD -19-ун инкишафы үчүн әһәмијјәтли бир риск фактору олмадығыны көстәрди. Бунун сәбәби белә хәстәләрдә тәнәффүс јолларынын һүҹејрәләриндә АЧЕ2 кенинин (анкиотензин чевирән фермент) експрессијасынын азалмасыдыр. АЧЕ2 кенинин експрессијсы һипертонија хәстәлији, пијләнмә, үрәк-дамар системи хәстәликләри, шәкәрли диабет вә сигарет чәкән хәстәләрдә артыр вә бунунла әлагәдар олараг онларда коронавирус инфексијасы ағыр кечир.

COVİD -19-ун спесифик мүалиҹәси олмадығы мүддәтдә бронхиал астма хәстәләрини горумаг мәгсәди илә бүтүн сәјләр коронавирус инфексијасынын профилактикасына јөнәлдилмәлидир. Еіни заманда, бронхиал астманы нәзарәтдә сахламаг мәгсәди илә базис терапијаны мүтләг давам етдирмәк лазымдыр (инһлјасијон глүкокортикостероидләр, инһлјасијон глүкокортикостероидләр / узун тәсирли ?2 аконистләр, антилеукотриенләр).

Бронхиал астма олан хәстә коронавируса јолухмамаг үчүн әлләрини тез-тез сабунла јумалы (ән азы 20 санијә), COVİD -19 епидемијасы заманы инсанларла тәмасдан чәкинмәли, һамам отағы, дәсмал, габ-гачаг вә дикәр мәишәт әшјаларыны ортаг истифадә етмәмәлидир. Сәтһләрин тәмизләнмәси вә дезинфексија едилмәсини аилә үзвләри хәстә евдә олмадыгда апармалыдыр она көрә ки, дезинфексијаедиҹи маддәләр астма тутмасына сәбәб ола биләр.

Бронхиал астма хәстәләринә ашағыдакы хүсуси төвсијәләр верилә биләр:

- өзүнү тәҹрид вә карантин режимини позмамаг;
- һәким тәрәфиндән тәјин олунан дәрманлары тәлимата ујғун гәбул етмәк;
- астма тутмасына сәбәб ола биләҹәк дезинфексијаедиҹи маддәләрдән узаг дурмаг;
- астма тутмасына сәбәб ола биләҹәк стрессдән узаг дурмаг.

Бронхиал астма хәстәси инфексијаја јолухмамаг үчүн бүтүн бу төвсијәләрә әмәл етмәлидир.

Небулајзер истифадәсиндән чәкинмәк лазымдыр. Чүнки, небулајзер вирусун дикәр хәстәләрә вә тибб ишчиләринә јајылмасы рискини артырыр. Бронхиал астма тутмаларынын мүалиҹәсиндә спаҹер васитәсилә дозаланмыш аеросол инһлјаторлара үстүнлүк верилмәлидир, зәрури һалларда мүшдүк вә ја сых маскалардан истифадә едилмәлидир.

Спирометрија вирус инфексијасыны јајараг тибб ишчиләри вә пасијентләрдә јолухма рискини артыра биләр. Буна көрә дә тәсдигләнмиш вә ја шүбһәли коронавирус инфексијасы олан пасијентләрдә спирометрија мүајинәси апарылмамалыдыр. Коронавирус пандемијасы дөврүндә ваҹиб олмадығы һалда тибб мүәссисәләриндә спирометрија вә нәфәс вермәнин зирвә сүрәтинин өлчүлмәси (пикфлоуметрија) мүајинәләринин истифадәсини мәһдудлашдырмаг лазымдыр.

Беләликлә, бронхиал астма олан хәстә хәстәлијин кедишинә нәзарәт етмәли, сосиал мәсафәни сахламалы вә инфексијанын профилактикасы үчүн бүтүн төвсијәләрә әмәл етмәлидир. Ағыр нәзарәтсиз бронхиал астмалы хәстә COVİD -19 инфексијасына јолухарса, онда чидди ағырлашма риски даһа јүксәкдир. Бронхиал астма хәстәләриндә тәнәффүс јолларындакы илтиһабы азалтмаг вә кәскинләшмә рискини максимум ашағы салмаг чох ваҹибдир. Хәстәләр билмәлидирләр ки, астма әлејһинә дәрманларын гәбулунун дајандырылмасы вә ја терапијанын дәјишдирилмәси САРС-ЧоВ-2 инфексијасына јолухма рискиндән даһа тәһлүкәлидир.

Аллеркик ринитли хәстәләр дә јухарыда көстәрилән бүтүн төвсијәләрә әмәл етмәлидирләр. COVİD -19 пандемијасы дөврүндә аллеркик ринит олан пасијентләр һәким тәрәфиндән тәјин олунан назал кортикостероидләр илә мүалиҹәни давам етдирмәлидирләр.

Бу күн охшар әламәтләри олан COVİD -19, грип вә мөвсүми аллеркија (поллиноз) арасында дифференсиал диагностика апармаг чох ваҹибдир.

Поллиноздан әзијјәт чәкән хәстәләр COVİD -19-а көрә јүксәк риск групуна дахилдирләр. Белә хәстәләрдә мукозал иммунитет позулур вә гүсурлу дөвран јараныр, бу заман инфексија аллеркијанын кедишини, аллеркија исә респиратор инфексијанын кедишини ағырлашдырыр.

COVİD -19 вә поллиноз әламәтләрини нечә ајырд етмәк олар?

Поллинозун әсас симптомлары көзләрдә гашынма, суланма, јад ҹисим һиссијаты, конјунктиванын һиперемијасы, бурунда гашынма, бурун тутулмасы, бурун ахынтысы вә асгырмадыр. Поллиноз вә COVİD -19 -ун әсас фәргләри поллинозун мөвсүми олмасы вә симптомларын антиаллеркик дәрманлар илә арадан көтүрүлмәсидир. Коронавирус ринорејаја сәбәб ола биләр, лакин бу вирусун фәргләндириҹи әламәтләриндән бири аллеркијада мүшаһидә олунмајан јүксәк температурдур. Јадда сахламаг лазымдыр ки, поллинозлар үчүн температурун јүксәлмәси вә һәзм системинин позулмалары характерик дејил. Јүксәк температур, боғаз ағрысы, гуру өскүрәк вә чәтинләшмиш тәнәффүс мүшаһидә олунанда COVİD -19 барәдә дүшүнмәк лазымдыр.

COVİD -19, грип вә аллеркијанын

дифференсиал диагностикасы

Грип, аллеркија вә COVİD -19 симптомлары охшардыр, лакин јүксәк температур, гуру өскүрәк вә чәтинләшмиш тәнәффүс оланда COVİD -19 барәдә дүшүнмәк лазымдыр.

COVİD -19, грип вә аллеркијанын

дифференсиал диагностикасы

Аллеркија Грип COVİD -19

Шиддәтли бурун ахынтысы

Асгырма

Хорулдама

Көзләрин гызармасы

Бурун гашынтысы

Баш вә боғаз ағрысы

Тәнәффүсүн чәтинләшмәси

Температурун бирдән јүксәлмәси

Үмуми әзәлә зәифлији

Гуру өскүрәк

Ағыр кедишли COVİD -19 әламәтләри тәнәффүс чатышмазлығынын тез прогрессивләшмәси, тәнкинәфәслијин артмасы вә пулсоксиметријасы илә өлчүлән оксикен сатурасијасынын азалмасыдыр (93 фаиздән ашағы). Пулсоксиметрија тәнәффүс дәстәјинә еһтијаҹы олан һипоксемијалы хәстәләри мүәјјәнләшдирмәјә вә онун еффективлијини гијмәтләндирмәјә имкан верән скрининг методдур. Һипоксемија сәвијјәсинин мүтләг мониторинги, хүсусән дә кечә саатларында бу симптомларын олмасы әсас клиник көстәриҹиләрдир.

Поллинозлу хәстәләр спесифик аллеркен илә мүмкүн гәдәр тәмасда олмамалы вә һәким аллерголог илә мүалиҹә планыны консултасија етмәлидирләр. Бу күнә гәдәр COVİD-19 пандемијасы заманы антиаллеркик дәрманларын истифадәсини гадаған едәҹәк бир тәдгигат јохдур.

Һазырда дүнја аллеркологлары вә дерматологлары јени бир симптом мүшаһидә едирләр - бунлар COVİD -19 олан хәстәләрдә дәри тәзаһүрләридир. Бир мүддәт әввәл Италјан һәкимләр "Денге гыздырмасына бәнзәр сәпки", "өврәјә бәнзәр сәпки" (һивес лике pach), "капилјарларда ган дөвранынын позулмасы" (ливедо ретиҹуларис), "гызылҹаја бәнзәр сәпки" вә "ашағы әтраф бармагларында донвурмаја бәнзәр сәпкиләр" (COVİD ајаг бармаглары) кими 5 нөв дәри реаксијасы тәсвир етдиләр. " COVİD ајаг бармаглары" ушагларда вә кәнҹләрдә даһа чох раст кәлинир вә ајагларда мави вә ја бәнөвшәји сәпкиләр илә характеризә олунур.

Габарчыға бәнзәр везикулјар сәпки ән чох көвдә наһијәсиндә мүшаһидә олунурду. Каронавирус инфексијалы хәстәләрин әксәријјәтиндә макулопапулјар сәпки мүшаһидә олунурду, һансы ки, һәкимләр чәһрајы дәмровла мүгајисә едирдиләр. Белә сәпкиләр ән чох ағыр хәстәләрин бәдәниндә гејдә алыныб. Әсасән ағыр формалы коронавируслу јашлы хәстәләрин бәдәниндә ган дамарларынын тор шәклиндә көјәрмәси вә некроз, јәни дәри тохумаларынын еркән өлүмү мүшаһидә олунурду.

Мараглыдыр ки, дәри тәзаһүрләри олан хәстәләрдә коронавирус инфексијасы үчүн характерик олан дикәр респиратор симптомлар олмурду вә хәстәлијин еркән мәрһәләләриндә тест нәтиҹәләри мәнфи олурду. Дикәр симптомлар олмадыгда дәри сәпкиләри COVİD -19-ун илк әламәти ола биләр вә еһтимал олунур ки, бу микросиркулјасија позғунлуглары вә микротробларын мејдана кәлмәси вә ја бәдәнин үмуми илтиһаб реаксијасынын нәтиҹәсидир. Белә хәстәләрдә ајаг бармағындакы сәпкиләр 7-10 күндән сонра из гојмадан јох олур, бундан сонра хәстәлијин респиратор сиптомлары башлајыр вә тест нәтиҹәләри мүсбәт олур. Бу бахымдан лазыми диагностик аддым, COVİD -19 олан хәстәләрдә дәри сәпкиләринин вахтында танынмасы вә коронавирус инфексијасынын адекват мүалиҹәсидир.

COVİD -19-ун клиник тәзаһүрләриндән вә ја ағырлашмаларындан бири дә өврә ола биләр. Франсыз һәкимләрин вердији мәлумата көрә коронавирус илә јолухмуш хәстәләрин мүајинәси заманы онлардан бир нечәсиндә јени симптом - өврәјә бәнзәјән вә шиддәтли гашынма верән дәри сәпкиләри мүшаһидә олунду. Бәзи һалларда бу сәпкиләр ағрылы ола билир. Лакин вирусун дәријә тәсиринин дәгиг сәбәбләрини мүәјјән етмәк һәлә мүмкүн олмајыб. Алимләр белә хәстәләрлә тәҹили мәшғул олмағы тәклиф едирләр. Она көрә ки, белә симптомлары олан хәстәләрдә хәстәлијин тәнәффүс тәзаһүрләри олмаса да, нәзәри ҹәһәтдән вирусун дәри васитәсилә өтүрүлмә еһтималы јүксәк ола биләр. Бу бахымдан, тәнәффүс симптомлары фонунда вә ја онсуз сәпки ашкар едиләрсә, епидемија дөврүндә хәстәдә COVİD -19 инфексијасы инкар едилмәлидир.

Аллеркик хәстәликләрин мүалиҹәсиндә өзүнәмәхсус јер тутан спесифик иммунотерапија (СИТ) тибби персонал илә дөври вә узун мүддәтли тәмас тәләб едир. Коронавирус пандемијасы дөврүндә, аллеркoложи мәркәзләр вә шөбәләрдә СИТ гәбул едән бүтүн хәстәләр ДСТ вә Аврoпа Хәстәлијин Гаршысынын Алынмасы вә Нәзарәти Мәркәзи тәрәфиндән төвсијә олунан профилактик тәдбирләрә риајәт етмәлидирләр. Јолуха биләҹәк хәстәләрин сајыны азалтмаг мәгсәди илә СИТ гәбул едән хәстәләрин мәсләһәт вә ја һәкимлә әлагә үчүн телефон вә ја онлајн олараг аллерголожи мәркәзә мүраҹиәт етмәләри төвсијә олунур. Бу илк нөвбәдә спесифик иммунотерапијаны дәриалты метод илә гәбул едән хәстәләрә аиддир. Сублинкуал вә ја перорал СИТ гәбул едән хәстәләр ону ев шәраитиндә давам едә биләрләр. Бунунла јанашы, һәр һансы дикәр вирус инфексијасы епидемијасында олдуғу кими, COVİD -19 пандемијасы заманы СИТ башламаг төвсијә едилмир. Гејд етмәк лазымдыр ки, СИТ тәтбиг едән тибб персоналы фәрди горујуҹу васитәләрлә тәҹһиз олунмалыдырлар.

Јалныз респиратор аллеркијаларынын дејил, дикәр аллеркик хәстәликләрин вә COVİD -19-ун гаршылыглы тәсири мәсәләсини һәлл етмәк үчүн әлавә арашдырмалара еһтијаҹ вар. Бу әлагәләрин өјрәнмәси јени терапевтик стратекијалары даһа еффектив шәкилдә мүәјјәнләшдирә вә пандемијаја нәзарәт едә биләр.

Әтраф мүһитин дәјишмәси, иглимин истиләшмәси, әһали сыхлығынын артмасы, биотехнолокијанын инкишафы, игтисадијјатын глобаллашмасы, миграсија ахынынын артмасы вә дикәр амилләр јени инфексијаларын јаранмасына вә јајылмасына рәваҹ верир. Инфексион хәстәликләрин епидемијалары илә әлагәли биоложи тәһлүкәләр глобал характер дашыјыр. COVİD -19 епидемијасы XXI әсрин сон тәһлүкәси дејил. Дүнјанын бүтүн өлкәләри инфексијаларын мејдана кәлмәсинин вә јајылмасынын гаршысыны алмаг, вахтында диагноз гојмаг, мүалиҹә вә профилактика методларыны инкишаф етдирмәк вә ваксинләр јаратмаг үчүн координасија олунмуш тәдбирләрә һазыр олмалыдырлар.

Баш редактор әвәзи
Т.Г. ӘЛӘКПӘРОВ

Мәсул катиб
А.А.АҒАКИШИЈЕВА

Шөбә редакторлары:
Т.Т.ҺАЧӘЛИЈЕВ
Т. С. ҺАЧӘЛИЈЕВ

Мүхбирләр:
һ.һ. КӘРИМОВ
С.П.КҮЛМӘҺӘММӘДОВА
А.Г.МӘММӘДОВА
К.А.АҒАКИШИЈЕВА

Еһм оператору
А.Ј.АҒАКИШИЈЕВА

Баш бухалтер
М. И.РӘҺИМОВА

РЕДАКСИЈАНЫН
ВӘ НӘШРИЈЈАТЫН
ҮНВАНЫ:

368600, Дағыстан Республикасы, Дәрбәнд шәһәри, Ленин күчәси, 48.
тел.-факс (240) 4-73-59,
факс (240) 4-74-33
www.derbend.ru
(E-mail: gazetaderbend@mail.ru)
Телефонлар: баш редактор 4-73-59,
үмуми шөбә 4-73-56

«Типографија-М» ММЧ-дә чап едилиб.
Индекс 368600
Мәтбәәнин үнваны
Дәрбәнд шәһәри,
С.Гурбанов күчәси, 25
Телефон: 4-50-76

Гәзетин чапынын кејфијјәти барәдә мәтбәәјә мүраҹиәт едә биләрсиниз.

Рабитә, информасија технолокијалары вә күтләви коммуникасијалар саһәсиндә нәзарәт үзрә Федерал хидмәт (Роскомнадзор).
Күтләви информасија васитәләринин гејдијјаты һаггында
Шәһадәтнамә
ДР үзрә рабитә, информасија технолокијалары вә Күтләви коммуникасијалар саһәсиндә нәзарәт үзрә Федерал хидмәт идарәси.
ПИ № ТУ05-00349 01 декабр 2016.

Материалларда кедән фактлар үчүн мүәллифләр мәсулијјәт дашыјырлар. Мүәллифләрин мөвгеји илә редаксијанын мөвгеји ујғун кәлмәјә биләр.

Индекс: 1 иллији 63242
6 ајлығы 51341
Чапа имзаланды:
Чәдвәлә көрә
05. 21. 2019.
Фактики олараг 9.30
Саат 10.00
Тираж 2000
Сиф. №